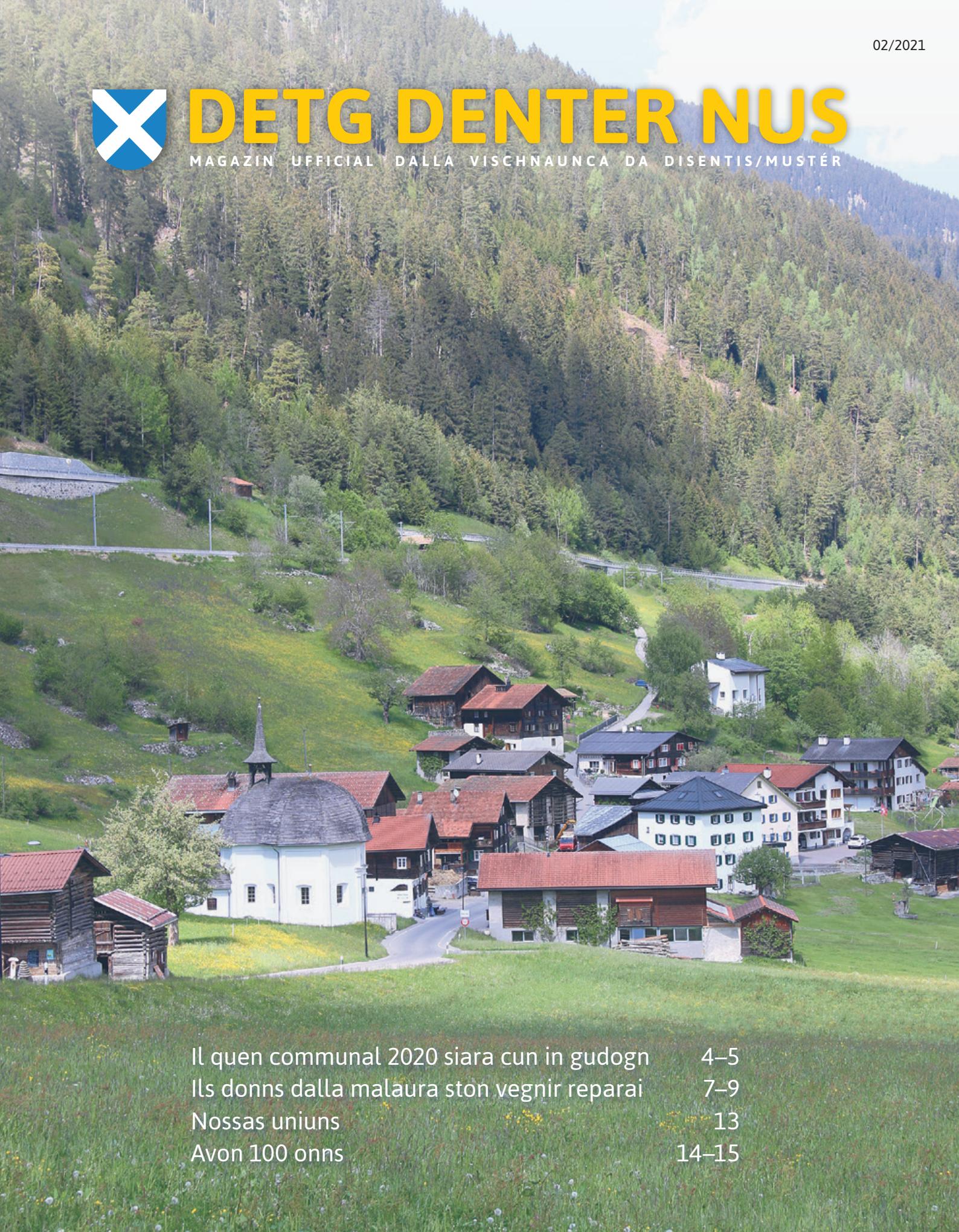

DETG DENTER NUS

MAGAZIN UFFICIAL DALLA VISCHNAUNCA DA DISENTIS/MUSTÉR

Il quen communal 2020 siara cun in gudogn	4–5
Ils donns dalla malaura ston vegnir reparai	7–9
Nossas uniuns	13
Avon 100 onns	14–15

Buns resuns

Per l'emprema ediziun dalla gasettina ufficiala dalla vischnaunca han ils responsabels obtenui buns resuns. Quei organ da publicaziun para d'ademplir il basegns per dapli informaziuns davart il menaschi communal, sia strategia, sias incumbensas e finamiras. Bunas ideas pil cuntegn da quella gasettina astgan se capescha adina veginr communicadas. Persuenter stat l'adressa d'e-mail detgdenternus@disentis.ch a disposizion. In e scadin tip beinvolent e constructiv ei beinvegnius.

Ussa tenis Vus enta maun la secunda ediziun che porta l'emprema ga il num «Detg denter nus» e già la fin d'uost/entschatta settember cumpara la tiarza numera da quest onn. Che lezza vegn repartida empau pli baul che previu ellas casadas ha in motiv special. Dumengia, ils 26 da settember 2021 ha la vischnaunca numnadamein da decider davart la reducziun dil pei da taglia. En vesta a quella decisio fegt impurtonta ord vesta dallas finanzas dalla vischnaunca lessen las autoritads communalas orientar en detagl vischinas e vischins.

«Detg denter nus»

L'emprema ediziun dalla gasettina ufficiala dalla vischnaunca la fin da mars 2021 ha purtau il tetel «Senza num». Cun quei tetel empau provocativ han ils responsabels vuliu svegliar igl interess da vischinas e vischins ed animar els da far propostas per in num per quei magazin ufficial. Buca meins che 60 propostas persuenter ein vegnidias inoltradas alla vischnaunca. Suenter haver discussiunau e giudicau quellas ei sedau ord pliras propostas il num da quella gasettina: «Detg denter nus». Quei num duei signifcar igl intent da quella gasettina, numnadamein ina communicaziun aviarta dall'administraziun ed ils organs politics dalla vischnaunca a sias vischinas e ses vischins. «Detg denter nus» duei esser in organ da publicaziun ch'intermediescha quei che cuora e passa en casa communala ed en ses menaschis spatitschais ell'entira vischnaunca naven dalla canzlia, la scola populara, la serenera ed il forestalessier entochen il Center Fontauna ni era Puntreis. Naturalmein che quella gasettina duei era tener quen dil romontsch – dil sursilvan sco lungatg ufficial dalla vischnaunca.

In cantun vegn ad esser reservaus en mintga numera

pils vischins e hosps da lungatg tudestg.
En quei cantun vegn igl essenzial dall'ediziun
desrets en cuortas tratgas.

Damai che quei num ei naschius ord differentas propostas, vegn il regal pil victur – in bon da 200 francs dall'Uniun da commerci e professiun Mustér – surdaus alla Canorta Lumpazi Mustér. Ideas ni impuls per questa gasettina san vegnir tarmess per mail detgdenternus@disentis.ch.

Impressum

Editur

Vischnaunca Disentis/Mustér
Via Cons 2, Caum postal 57
7180 Disentis/Mustér
detgdenternus@disentis.ch

Redacziun

René Epp, Hans Huonder

Fotografias

Hans Huonder, Sedrun Mustér Turissem
ed administraziun communal

Ediziun

1'100 exemplars
Cumpara mintga quartal

Layout e grafica

luna:mediadesign GmbH,
Via Principala 36, 7166 Trun

Stampat

Stamparia La Tuatschina,
Via Alpzu 62, 7188 Sedrun

Temps d'avertura

Administraziun communal

Gliendisdis, mardis, mesjamna e venderdis:
09.00 – 11.30 e 14.00 – 17.00
(ni tenor cunvegnientscha)
Gievgia 14.00 – 17.00, avon miezdi serrau
(ni tenor cunvegnientscha)

Plazza da rimmada a Raveras

Mesjamna 16.00 – 17.30
Sonda 10.00 – 12.00

«Communablamein essan nus ferms»

Preziadas convischinas, prezai convischins da Mustér

Nies cussegħi da vischnaunca ei ina instanza politica fetg impuronta ed exemplarica e polariséscha adina puspei cun sias decisiuns. L'emprema constituziun communală datesha dils 20 da matg 1860. Da gliez temps formava la vischnaunca politica, burgheisa ed ecclesiastica in'unitad. Las fatsħentas communalas vegħevva exequidas da treis geraus, in cussegħier ed in administratur. Ina dallas empremas menzjuns dil cussegħi da vischnaunca anf'l'ins ella constituziun communală digħi onn 1917. La cumpozisiun da lezzas uras era in tec autra ch'ussa. Commembrahs da quei cussegħi eran sper l'entira suprastonza era ihs representants dils u clauġi u dalla claustra. Ella fuorma actuala exista il cussegħi da vischnaunca dapi 1973, lu aunc cun 21 cussegħieras e cussegħiers. Dapi igħi onn 2000 appartegħan mo pli 15 commembrahs e commembrahs al cussegħi da vischnaunca. Duront quels strusch 50 onns han rodund 130 persunas mess lur temps liber a disposiziun per ademplir las incaricas da quei uffeci e survir a Vus, preziadas convischinas e convischins, tenor lur megħlier saver e puder. A tuts mereta in grond engraziament.

«Collaboraziun – transparenza – discussiun»

Cugħi 1. da sħaner 2021 ha la nova perioda d'uffeci 2021–2024 entschiet. Per treis cussegħieras e quater cussegħiers ei quei l'emprema perioda politica. Il cussegħi da vischnaunca ha buċċa piars la simpatia e las habilitads da porscher enzatgei a nissa vi-sħnaunca. Il gremi ha ina buna mischeida da tuts secturs professjoniels. Tuts capeschan las fatsħentas ch'in uffeci sco cussegħiera ni cussegħier pretenda e porscha. Tuttina lessen nus buċċa mħinchetar d'en-graziar a tuttas e tuts che mettan a disposiziun lur temps liber per quei intent. Ozildi secapešha quei buc da sesez.

Nus – il vicepresident ed jeu – essan loschs d'astgar representar il cussegħi da vischnaunca. Nissa perioda d'uffeci ei aunc giuvna mo tonaton havein nus già astgħau tgħammar entgħinas tractandas. Bejnspert ha-vein nus omisdu viu ch'entgħas fatsħentas preten-dan in bien e saun giudezi per saver ademplir nissa funcziun. Nissa finamira ei da porscher ina buna collaboraziun, procurond per ina buna transparenza denter il gremis politici e promovend ina discussiun libra davart ideas, sfidas e quitaus. Nus lein denton

Giusep Lozza,
president dil cussegħi
da vischnaunca 2021

Adrian Deflorin,
vicepresident
dil cussegħi
da vischnaunca 2021

era porscher maun alla suprastonza, sco era al president da vischnaunca, per levgiar la tractaziun dallas fatsħentas. En quei connex essan nus tuttas e tuts dumandai, pertgei nus essan obligati da surprender responsabla daj id-pil beinstar ed il-bejn prosperar da nissa vischnaunca.

Culla seduta constitutiva dils 8 da sħaner 2021 ha mia perioda d'uffeci sco president dil cussegħi da vischnaunca entschiet. Suenter biebejn 150 dis en uffeci ei la nervusadha secalmada empau. Jeu sundel denton aunc adina plein tensiun avon mintga sesida dil cussegħi. Tgei cletg astgel jeu parter mes patratgs cul biro dil cussegħi sco era culs emploiai dall'administratiun e dumandar els per cussegħi. En quei connex less jeu engraziar a tuttas persunas pertuccadas. Jeu less cunzun era animar e motivar mias concussegħieras e mes concussegħiers da separticipar akti-vi allas discussiuns a nossas sedutas e da far palei aviertamein il-meinis. Ils discorsi cun persunas dils gremis politici sco era il-contact cun convischinas e convischins promovan ina buna collaboraziun e transparenza. Mo ensemen essan nus ferms.

In bien quen 2020

Il quen annual 2020 ei buns. El sepresenta en media dils davos tschun onns. En cumparegliaziun cul preventiv havein nus era uonn puspei in ordvart positiv avanzament, quei ch'ei fetg legreivel. Il preventiv vegn mintgamai calculaus plitost a moda restrictiva, aschia ch'il bien resultat ei da guder cun empau precauziun.

Il bien resultat dil quen 2020 dat la pusseivladad da far in ulteriur deposit ella prefinanziaziun per la sanaziun dil Center Fontauna, quei ch'ei da grond avantatg. Plinavon havein nus saviu far entginas amortisaziuns ordinarias supplementaras sin la facultad administrativa. Quella prefinanziaziun sco era igl augment dallas amortisaziuns vegnan ad esser in levgiament per ulteriurs quens annuals ella consequenza che la grevezia finanziala el quen da gudogn e sperdita vegn a sesminuir.

Igl ei in fatg che l'atgna finanziaziun per persuna en nossa vischraunca ei dapi onns sut la media dil cantun Grischun. A vesta digl ault pei da taglia, dallas grondas investiziuns che spetgan sin nus e dallas consequenzas dil coronavirus ch'ein aunc buca calculablas ei quei ina sfida. La suprastanza communala sesprova cun gronda attenziun e cun tutta breigia d'augmentar quella cefra da clav. Quei ei in impurtont pensum per haver in bien avegnir finanzial da nossa vischraunca. La suprastanza communala selegra d'astgar presentar uonn in bien quen e spera da saver far quei era ils proxims onns.

Survesta dallas cefras indicativas

	Quen 2020	Preventiv 2020	Quen 2019
	frs.	frs.	frs.
Atgna finanziaziun	2'176'157	562'880	2'119'740
Deivet net absolut	875'397	4'849'965	2'197'965
Deivet net per habitont	428	2'370	1'074
Grad d'atgna finanziaziun	236.36%	17.51%	112.54%
Quota d'atgna finanziaziun	14.12%	3.85%	14.72%
Quota dil survetsch da capital	4.35%	5.18%	6.62%
Quota da debitaziun dil tscheins	0.50%	1.00%	0.52%

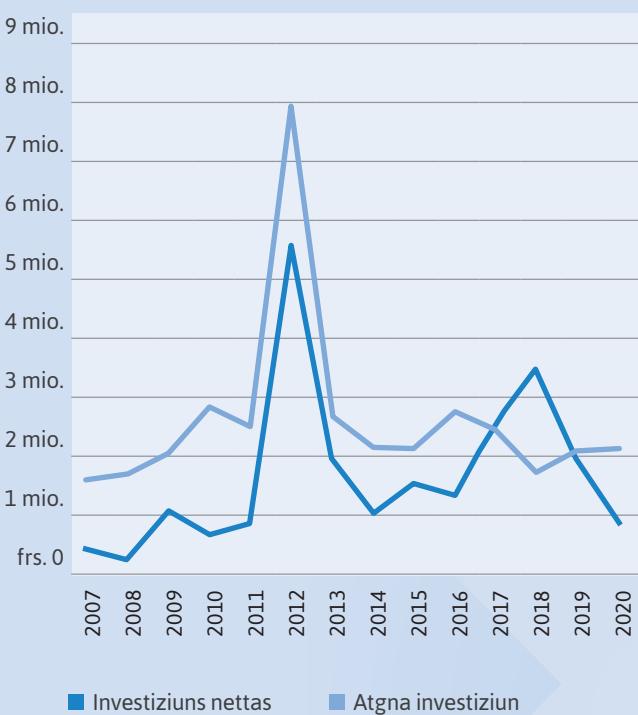
Enviers igl onn vargau ein ils daners d'emprést sereduci per frs. 125'000.– e muntan per la fin 2020 a frs. 12'250'000.–.

Atgna finanziaziun (cash-flow) ed investiziuns nettas

Il nivel dall'atgna finanziaziun digl onn ha legreivlamein saviu vegrin mantenius el quen 2020 ed ei cun 2,176 milliuns francs buns. Ihs motivs principals pil meglier resultat ein cunzun d'anflar en dapli recavs che budgetau.

Il quen d'investiziuns siara cun cuosts da frs. 2'492'083 e recavs da frs. 1'571'368, pia investiziuns nettas da frs. 920'715. Las grondas investiziuns pertuccan il secund pagament als indrezs da far neiv el territori da skis, las sanaziuns dalla Via Run e dalla Via Funs-Dado sco era da differentas canalisaziuns.

Svilup atgna finanziaziun 2007–2020

Suenter haver risguardau tuttas amortisaziuns, ils cuosts extraordinaris e la prelevazion ord finanziaziuns specialas ei restau in gudogn da frs. 85'905.

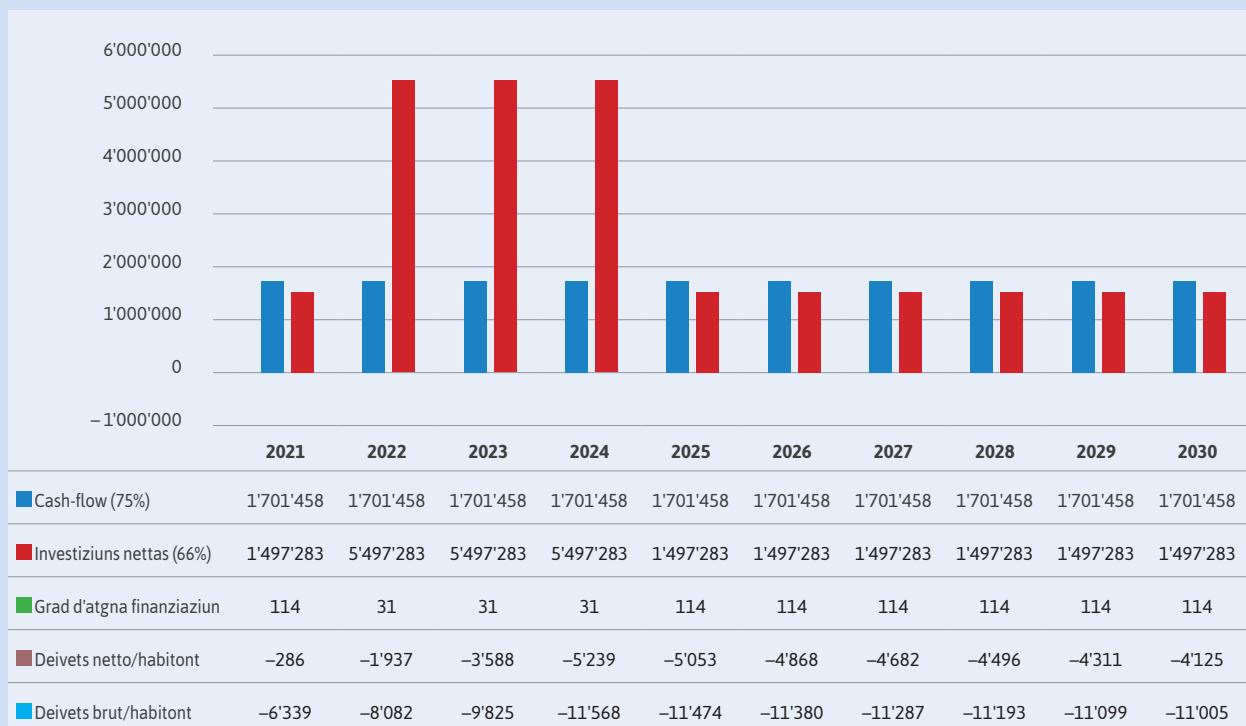
Niev plan da finanzas

Il plan da finanzas ei in impurtont instrument da planisaziun. Sin fundament d'in eventual sbassament dil pei da taglia e las aultas investiziuns che spetgan la vischnaunca da Mustér ha la suprastanza communal analisau da rudien las finanzas futuras e mess sin via ina nova planisaziun da finanzas. Quella ei dependenta dils resultats effectivs annuals. Concret vegn ligiau il cash-flow e las investiziuns planisadas vid ils resultats effectivs en media dils davos tschun onns.

Quei agir garantescha a nus pils proxims diesch onns ina planisaziun da finanzas sauna. Conseguentamein vegnin nus pli u meins a saver observar tuttas cefras da clav ni silmeins tener quellas en ina dimensiu supportabla. Igl ei egl interess dalla suprastanza communal da vuler far pli attractiv nossa vischnaunca. Quei svilup progressiv dein nus cun far las investiziuns necessarias planisadas. Ella nova planisaziun da finanzas ein quellas investiziuns integradas.

Survesta plan da finanzas 2021–2030

La survesta dils cash-flows e dallas investiziuns nettas 2021–2030 a basa dalla media dils cash-flows effectivs dils davos tschun onns se presenta sco suonda:

Muort la grond'investizion dil Center Fontauna vegn quintau ils onns 2022–2024 cun investiziuns supplementars da rodund nov entochen dudisch milliuns francs. Quellas investiziuns ein buca pusseivlas da finanziar sulettamein entras ils cash-flows planisai. Ils deivets vegnan aschia a crescher ils proxims onns en in'altezia da varga 20 milliuns francs, quei ch'ei tenor las cefras indicativas denton supportabel.

Naven digl onn 2022 vegn era il preventiv a s'avischinar pli fegt allas cefras effectivs ed aschia sepresen-

tar empau pli realistic. La consequenza ei ch'il spazi (la reserva) per eventualas expensas nunprevidas vegn pli pintga ch'ils onns precedents.

Il niev plan da finanzas che se presenta il futur cun novs principis garantescha in bien svilup progressiv da nossa vischnaunca ed ina sauna planisaziun da finanzas.

René Epp, president communal

Decisiuns dil cussegl da vischnaunca

Via cantunala dallas Ruinas

Il cussegl da vischnaunca ha acceptau la moziun davart la segirtad dalla via cantunala dallas Ruinas sco era la necessitat da procurar per in sviament en cass che quella ei serrada. Sco sviament en cass d'urgenza savess la via sur Stagias, Cavorgia ni Mompé Medel survir. Sin fundament da quella decisiun intervegn la suprastonza communalia tier las instanzas cantunalias. Quei succeda communablamein culla vischnaunca da Medel e la Pro Lucmagn.

Via forestala dil Run e Val Segnas – Val Acletta

Ils 29 da november 2020 ha il pievel refusau il project per l'avertura forestala el vast territori dalla Val Segnas entochen la Val Sogn Placi. Suenter quella decisiun ei vegniu inoltrau el cussegl da vischnaunca ina moziun che pretendia da sclarir alternativas. Quella ei vegnida acceptada. En sia risposta alla moziun ha la suprastonza communalia schau sclarir ina nova colligaziun per la via dil Run naven dalla cava dalla Val Sogn Placi entochen la Fuortga. Da leu naven savess la via existenta vegnir migliurada. L'avertura dalla part dalla Val Segnas – Val Acletta duei succeder sco proponiu el project refusau. Aschia vegnan las fontaunas ella Val Clavaniev buca tangadas. Entochen viaden egl atun vegnent duess in preproject per la via entochen silla Fuortga esser avon maun. La votaziun all'urna ei planisada el decuors digl unviern 2022.

Center Fontauna

Il cussegl da vischnaunca ha medemamein acceptau ina moziun che pretendia da sclarir variantas pli favoreivlas pil glatsch artificial el Center Fontauna. Sper la plaza da glatsch artificiala existenta duei vegnir purschiu igl unviern vegnent era ina cuvrida sintetica cun 200 meters quadrat gest dasperas. Aschia san ins compareglier las duas variantas e giudicar, schebein ina cuvrida sintetica fuss in'alternativa tiel glatsch existent.

Informaziuns e decisiuns dalla suprastonza communalia

Telefonia mobila 5G

Ils 18 da fevrer 2021 ha la societat Sunrise Communications AG inoltrau all'instanza da baghegiar la damonda da baghegiar per ina midada d'antenna pigl indrez da telefonia mobila Sunrise GR584-1 vid il mast da tensiun aulta a Salaplauna (stabiliment existent da telecommunicaziun). Ei setracta d'in stabiliment dalla generaziun nova G5. Il project ei vegnius publicaus ed

La planisaziun per l'engrondaziun e sanaziun dil Center Fontauna marscha.

exponius ils 26 da fevrer 2021. Encunter la damonda da baghegiar ei vegniu inoltrau entginas protestas ch'ein vegnididas sustenidas da numerosas vischinas e da numeros vischins. L'instanza da baghegiar culla suprastonza communalia prendan serius quellas protestas e vegnan a perseguitar quella fatschenta cun la duida attenziun. Dapli informaziuns suondan.

Hotel Acla da Fontauna / Center Fontauna

Ils 28 da fevrer 2020 ha la vischnaunca concediu la lubientscha da baghegiar pil project per spazzar il baghetg sin parcella 1346, construcziun d'in hotel niev, tschun casas da habitar e treis garaschas sotterranaas (Acla da Fontauna). Encunter la lubientscha da baghegiar ha Helvetia Nostra inoltrau in recours alla Dertgira administrativa dil cantun Grischun. La suprastonza communalia spetga el decuors dalla stad la decisiun dil tribunal administrativ. Ils investurs ein aunc adina intenziunai fermamein da realisar il project sco staus lubius. En quei connex ha il Center da sport e cultura (Center Fontauna), pil qual igl ei vegniu concediu il settember vargau in credit da 8.69 milliuns francs, gia naven dall'entschatta enneu giugau in'impurtonta rolla pils investurs dalla surbaghegiada Acla da Fontauna. Pils investurs che vulan realisar ina purschida da 394 letgs da hotel, 61 habitaziuns administradas turisticamein e 30 habitaziuns senza restricziuns, munta il Center Fontauna in'attracziun supplementara cun ina purschida multifara. Medemamein sa in eventual niev Hotel Acla da Fontauna era augmentar l'attractivitat dil Center Fontauna cun caschun d'arranschaments da different gener. Culla projectaziun dall'execuziun dil project Center Fontauna vegn entschiet la stad 2021. La suprastonza communalia informescha aschispert ch'ei dat novas en caussa.

Considerabels donns procuran per vias serradas

L'aura ha fatg capriolas igl atun 2020. Las precipitaziuns per part fetg intensivas han era procurau per donns. Pliras vias d'uaul ein stadas pertuccadas. Pervia dallas lavurs da reparatura restan pliras dad ellas serradas per part ni cumpleinamein ils proxims meins.

Il selvicultur communal Simon Cathomen resumescha l'aura digl atun vargau suandontamein: «L'entschatta settember bi, la fin dil meins neiv. L'entschatta october puspei malauras, dils 2 entochen ils 4 d'october 172 mm plievgia enteifer 72 uras. Igl october variabel, il november pil pli bialaura e cauld. Dils 5 da december neiva ei intensiv enteifer paucs dis. 114 cm neiv nova entochen 72 uras a Cuoz. Peghel entochen 100 cm.

Igl ulterieur temps dil december pauc sulegl. Igl entir onn 2020 ha ei dau 927 mm plievgia. Quei quantum ei staus repartius fetg maluliv. La mesadad dallas precipitaziuns ha ei dau igl uost ed igl october min-tgamai duront entgins dis e quei a moda intensiva.» La consequenza da quellas malauras ein per part

gronds donns vid las vias d'uaul. Muort la biara neiv da quest unviern han las lavurs da reparatura saviu vegnir lantschadas pér miez matg. Per part han ellas entschiet gia igl atun vargau. En differents loghens vegnan ellas denton a cuzzar aunc uonn duront plirs meins. Sequent il decuors duein las vias esser accesibles per part las fin d'jamna.

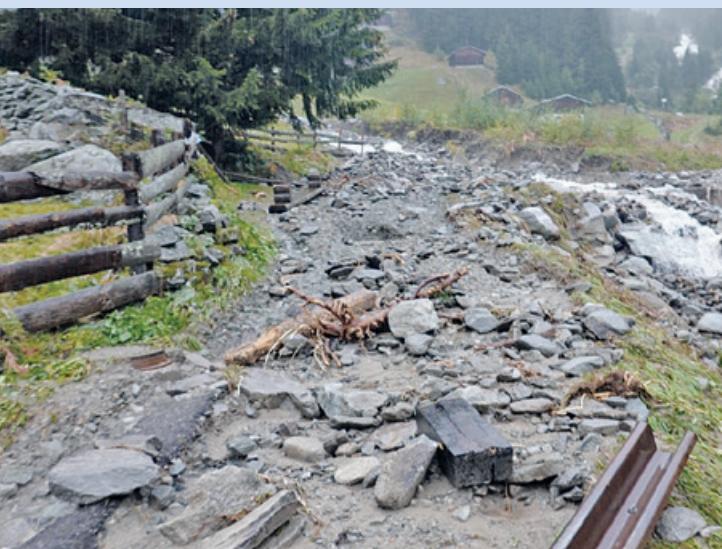
Cavorgia Sura

La plievgia oravontut dils 2 d'october 2020 ha lavaui ora fetg la via. Quei ei succedi stedi ils davos onns en quei liug a Cavorgia Sura. Per sligiar il problem e buca mo cumbatter simtoms ei vegniu analisau ils motivs da tuts donns da quella malaura. Enteifer il project da reparatura SIE 2021 vegnan ils donns dallas malauras reparai sco era sligiau problems oravontut cun ausas e dutgs. A Cavorgia ei vegniu baghegiau en 250 m^3 material da fundaziun. Ils transports ein succedi sur Tujetsch cunquei che la via da Mustér lubescha buca transports cun camiun. Igl onn 2021 vegn sligiau il problem dil dutg che caschuna adina puspei quels donns. En plirs loghens vegn construiu deflussiuns dil tip Bergeller e migliurau las deflussiuns.

Ils donns caschunai vid la via a Cavorgia Sura ein considerabels.

Ina ga dapli ein parts dil territori a Pardi stadas pertuccadas dalla malaura.

L'aua maglia e maglia.

Via Fontauna

Era vid la via da Jeep ellas Fontaunas dadens Mumpé Medel ha oravontut il dutg ch'ei flessegiaus da via ora caschunau plirs donns. Era cheu ei vegniu rugalau la via gia igl atun. Cun 24 m³ plania ein ils donns vegni reparai. Ina deflussiun dil tip Bergeller duei sligiar il problem dallas ausas.

Via Run Val da Crappa – Val Mala

Ella Val da Crappa sco era sur Plaun Grond, Val Mala ei la via per part scarpada e la segirtad da carrar ei buca pli dada. El decuers da questa stad vegnan quels tschancuns segirai cun preits da spundas.

Via Runca Val Runtget

Ella Val Runtget sur Cavardiras/Caprau caschunan moviments da terren per fastedis. Las malauras han accelerau quels fastedis. Ils mirs sbalunan e la via ei en in stan fetg instabil. Cheu vegn la via segirada cun ancradis e preits da spundas.

Malauras Val Clavaniev

El decuers dalla stad 2021 vegnan ils dutgs canalisi meglier e las deflussiuns rugaladas. La via sto vegnir ulivada da niev cun material da fundaziun. Il contuorn dils sbuaus sto vegnir rugalaus e la via segirada cun canasters da lenna. Las lamineran ston vegnir deliberaudas dil material da bovas.

Silla homepage dalla vischernaunca www.disentis.ch (Vias e sendas/Stan actual) informescha igl uffeci forestal regularmein davart il stan actual dallas lavurs lavurs vid las vias d'uaul ed il temps ch'ina ni l'autra ei aviarta ni sa puspei survir trasatras al traffic.

Deflussiun dil tip Bergeller

Il «Bergeller» sa vegnir cumparegliaus cun ina pintga punt. Il profil ei biebein in meter lads e la cuvrida secumpona da quaders da lenn. La deflussiun dil tip Bergeller vegn duvrada nua ch'in dutg traversa la via. Igl avantatg dil «Bergeller» enviers in bischel serrau ei ch'il manteniment ei sempels. Vegn quel stuppaus cun material da bova ni sediments sa quel vegnir schubergiaus fetg bein en cumparegliazion cun in bischel serrau. Pil pli ei igl access allas vias d'uaul buca bein pusseivels cun in auto culs indrezs per derschentar il bischel stuppa. Aschia ei la funcziunalidad dada, seigi quei da dracca, malaura ni era da temps da primavera cu la neiv liua.

Cuosts dils projects

Las lavurs previdas vid ils projects da reparatura en connex cullas malauras digl onn vargau ein calculadas cun cuosts da 730'000 francs. Il pei da subvenziun ei denter 44% (Cavorgia) e 70% per la via a Runca Caischavedra e la via dil Run. Quei dat cuosts nets effectivs da strusch 300'000 francs.

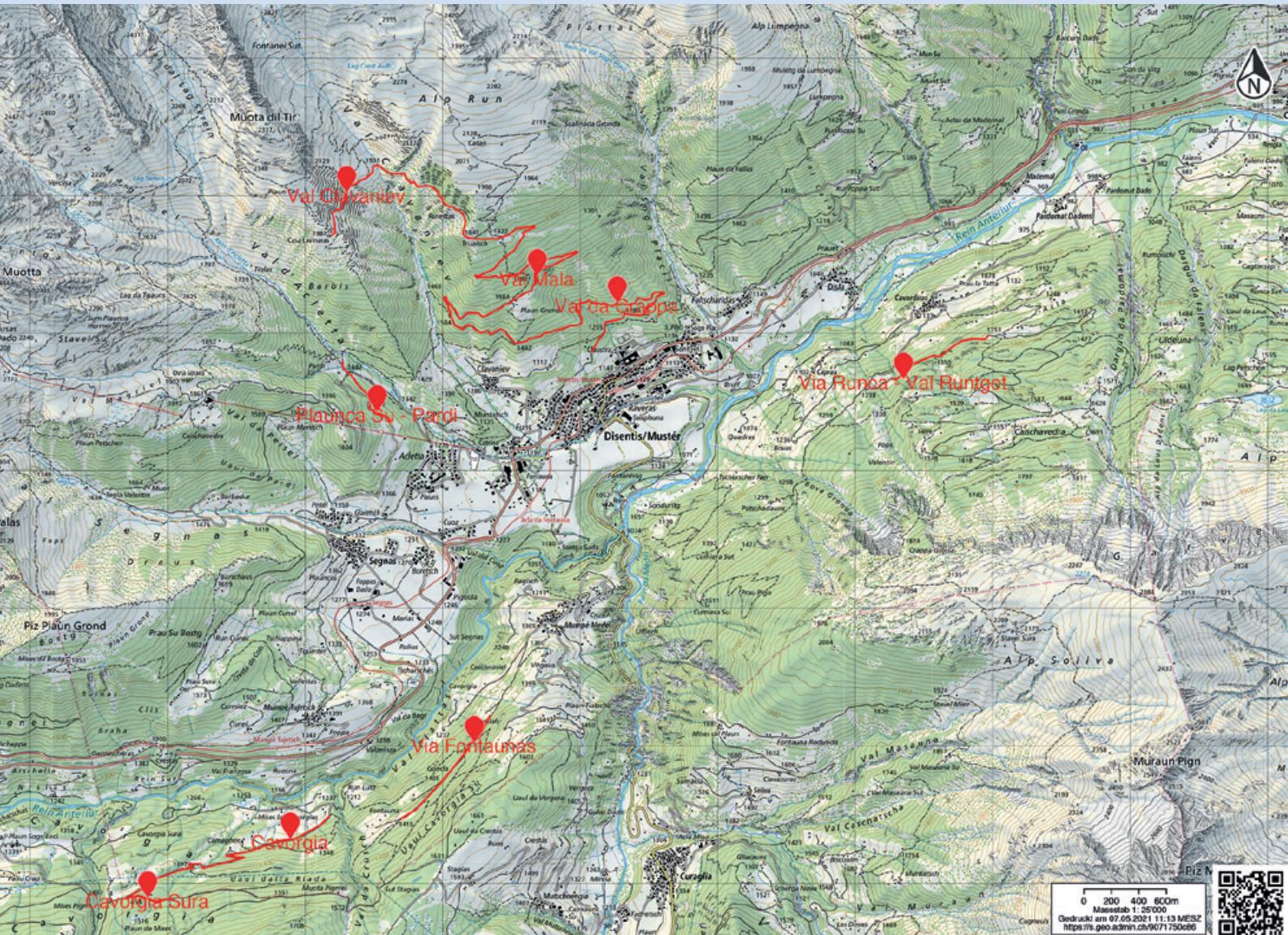
Pil project Val Clavaniev ei calculau cuosts totals da 275'000 francs, subvenziunai cun 80% resta net per la vischnaunca 55'000 francs.

La calculaziun dils cuosts da quels projects cun donns da malaura ein fetg optimistics sin funda-

ment dalla situaziun cuort avon la gronda neiv dil december vargau. El decuors dallas lavurs eis ei kein pusseivel ch'e dat aunc ina ni l'autra surpresa buca calculada. Cumandar camonda la natira.

Plinavon vegn luvrau il mument vid il project a Plauna Su – Pardi. Quel ei calculaus cun cuosts da 1,44 milliuns francs. 75% dils cuosts renconuschi pil project vegnan subvenziunai da confederaziun e cantun. Quei project ei vegnius approbaus dil cussegl da vischnaunca igl onn vargau. El cuoza uonn e l'auter onn.

Plan da situaziun culs plazzals sin las vias d'uaul.

Kurz und bündig – Detc denter nus

Nun hat das offizielle Magazin der Gemeinde Disentis/Mustér einen Namen: Detc denter nus. Auf Deutsch übersetzt bedeutet er: Unter uns gesagt. Damit meinen die Verantwortlichen und Mitautoren dieser Publikation jedoch nicht nur die Information von den Behörden für die Einheimischen, sondern natürlich auch für die Zweitheimischen, die Zweitwohnungsbesitzer und alle Gäste von Disentis. Wie bereits in der ersten Nummer angekündigt, will die Gemeinde mit diesem Magazin jährlich viermal darüber informieren, was so alles läuft, insbesondere auf der politischen Ebene, wie auch generell in den Gemeindeämtern und -betrieben.

Die zweite Ausgabe des Magazins befasst sich unter anderem mit der Gemeinde-rechnung 2020, sowie die Finanzplanung der Gemeinde, aber auch mit den grossen Schäden, die die intensiven Regenfälle letztes Jahr auf dem Gemeindegebiet verursacht haben. Betroffen davon sind hauptsächlich Forststrassen, die nun wieder instand gestellt werden müssen. Die Gemeinde informiert über Beschlüsse des Gemeinderats, sowie das weitere Vorgehen betreffend mobile Telefonie 5G (Antenne in Salaplauna) und das Projekt Acla da Fontauna.

In unserer Rubrik «Nossas uniuns» kommt die Uniun Cristallina, unser Strahlerverein, dieses Mal zum Zuge. Der Verein organisiert jedes Jahr die Mineralienbörse im Center Fontauna. Nachdem dieser Anlass wie viele andere letztes Jahr der Covid-19-Pandemie zum Opfer fiel, soll er dieses Jahr wieder stattfinden. In der Rubrik «Nossa historia» wird über ein Ereignis vor genau 100 Jahren berichtet. Am 23. Juni 1921 wurden erste Probefahrten mit Postautos über den Oberalppass gemacht und es stellte sich heraus, dass nur geringfügige Korrekturen nötig seien, um einen reibungslosen Betrieb mit motorisierten Gefährtten in Zukunft über die Passstrasse zu gewährleisten.

La fin da matg 2021 ha **Diego Deplazes** terminau siu engaschament sco meinafatschenta dalla casa da tgira Puntreis. Strusch sis onns ha el adempliu quell'impurtonta funcziun. La suprastanza communala engrazia a Diego Deplazes per siu grond engaschi en favur da nossas senioras e nos seniors. Sco segn d'engraziamenti ha il president communal René Epp surdau ad el in regal da cumiau.

Dapi 20 onns ei **Romeo Schmed** engaschaus ell'administraziun communal da Mustér. El ei responsabels pigl uffeci da taglia e substitut dil canzlist. Cordiala gratulaziun.

Gievgia, igl 1. d'avrel 2021 han ils responsabels da **Seniora-Ca** regalau als seniors e las senioras da nossa vischnaunca sco era als cussadents da Puntreis in matg primavaun cun ina poesia scretta da Linus Maissen apostea per els.

Nies persunal

Treis damondas al canzlist Andri Hendry

Andri Hendry, sco canzlist communal haveis Vus gronda responsabladad. Tgei fascinescha Vus vid quella funcziun?

La fascinaziun da mia funcziun schai ella variaziun dalla lavur da mintgadi ed il tschaffen da s'engaschar pil beinstar general. Dapi 30 onns lavurel jeu cun plascher e perschuaision ensemes cun las collaboraturas ed ils collaboraturs dalla vischnaunca en favur da buns survetschs per nossas convischinas e nos convischins.

La vischnaunca da Mustér ei in menaschi cun ina sviluta da rodund 16 milliuns francs. Quei ei la grondezia d'ina – per nossas relaziuns economicas – pulit grond'interpresa. Tgeininas ein las grondas sfidas d'in tal menaschi?

Menar in quen d'ina vischnaunca ei empau different da quel d'in menaschi privat. En comparegliazion cun in menaschi dall'economia privata ein ils process da decisiun pli liungs, quei ch'impedescha magari da neze-giar schanzas a cuort termin. Da l'autra vart vegn culs process democratics dau dapli temps da ponderaziun e las decisiuns fruntan cheutras sin dapli acceptanza e stabilitad.

Beinenqualin sedamonda, tgei effect che corona vegn ad haver la fin finala era sillás vischnauncas. Saveis Vus dar ina risposta a quella damonda?

Sin quella damonda eis ei buca pusseivel da dar ina risposta ligionta. Ord vesta finanziala quentel jeu che la pandemia vegn ad haver consequenzas negativas sin las entradas da taglia, pertgei differentas persunas ed interpresas cunzun dalla gastronomia han pli paucas entra-das. Da l'autra vart eis ei da quintar cun dapli cuosts ella sparta da sanedad e da susteniments socials.

Andri Hendry

Vegliadetgna: 55 onns

Stadi civil e famiglia: Maridaus, duas feglias (25 e 22 onns).

Tier la vischnaunca da Mustér dapi:
1. da matg 1990

Hobbis: Cantar, skis alpin e nordic, mountainbike, viandar, passentar il temps liber culla famiglia.

Lectura preferida: Gasettas dil di, cudaschs da Dan Brown.

Spisa e bnbronda preferida: Furtem cun rieblas e buglia da truffels cun in migiel bien vin tgietschen.

Mia finamira persunala: Restar ventireivels e survetscheivels e haver dapli temps per sesez e la famiglia.

Cussegli da vischnaunca da Mustér 2021 – 2024

President 2021: Giusep Lozza, Mustér

Vicepresident 2021: Adrian Deflorin, Segnas

Armin Berther, Segnas

Silvia Bucheli-Caduff, Segnas

Theres Burri Gadola, Mustér

Roland Cajacob, Mustér

Edgar Durschei, Segnas

Adrian Flepp, Mustér

Mario Flepp, Mustér

Otmar Flepp, Mustér

Larissa Fry Schuster, Mustér

Armin Manetsch, Mumpé Medel

Helga Probst-Linder, Mustér

Martino Sabbadini, Mustér

Ignaz Venzin, Mustér

Cumissiun da gestiun 2021 – 2024

Flavio Murer, president

Curdin Cajacob

Sonja Lutz-Schmidt

Nova carta per indigens

La suprastonza communalia selegra d'astgar
communicar ina nova purschida per nos indigens.

Uniun activa cun purschida attractiva

Ils 7 ed 8 d'uost 2021 ha liug la 57. buorsa da cristallas e minerals el Center Fontauna.

Onn per onn presentan biebein 60 cavacristallas lur scazis anflai ellas Alps svizras a Mustér. L'emprema fin d'jamna digl uost ei numnadamein dedicada cumpleinamein allas cristallas ed als minerals. Quei attila bia glieud a Mustér. L'inizianta ed organisatura da quella buorsa ei l'Uniun Cristallina. Ella ei vegnida fundada 1959 e già tschun onns pli tard ha ella arranschau l'emprema buorsa en halla Cons. Da gliez temps haveva igl interess per minerals – seigi per motivs scientifics ni intents da collecziun – entschiet a crescher. Ils cavacristallas dalla Surselva havevan constatau ch'il contact cun persunas dalla bassa era d'avantatg per la vendita da lur biala tocca anflada ellas Alps.

La buorsa da minerals e cristallas el Center Fontauna attila mintg'onn fetg bia glieud.

Da Cons ad Acla da Fontauna

Dapi 1986 vegn la buorsa organisada el Center Fontauna. All'emprema buorsa igl onn 1964 eran sulettamein treis cavacristallas separticipai, 211 persunas havevan visitau quella. Dapi lu ein las frequenzas carschidas successivamein, ils megliers onns ha la buorsa nudau entochen 2000 visitadoras e visitaders. Quella gauda buca mo naziunalmein, mobein era internaziunalmein in excellent num. Quei ha plirs motivs: D'ina vart vegn ella organisada en in territori reh da minerals, da l'autra vart ein biars expositurs era sezs cavacristallas. Ultra da quei astga vegnir exponiu a Mustér sulettamein tocca anflada en Svizra e buca surluvrada. Per far la buorsa attractiva vegn purschiu onn per onn in'exposiziun speciala. Aschia ei la buorsa sesviluppada ad in liug da sentupada, da commerci ed ei in'attracziun turistica. Ella ei il pli grond arranschament da stad a Mustér.

Uniun Cristallina

Fundada 1959

125 commembraas e commembraas.

Suprastanza: Vreni Werth (presidenta), Andriu Hosang (actuar), Rita Furger (cassiera), Battesta Tschuor e Marc Deplazes (assessurs).

Interessant territori

La constellaziun geologica dalla part su dalla Surselva porscha als amitgs dalla mineralogia in ver paradis. Cheu anflan ils cavacristallas dapi decennis bellezia minerals e cristallas da differenta fuorma, grondezia e colur. Fetg darar vegn era anflau aur. Igl intsches da Tujetsch e Medel entochen Trun ei enconuschents per l'existenza digl aur. Pli savens vegn quel anflaus els letgs dils flums, nua ch'el arriva entras las cundiziuns dall'aura e l'erosiun. La cristalla vegneva nezegiada gia il temps prehistoric sco uaffen da tagliar ni da catscha. Duront tschentaners ei il quarz era staus la materia prima per producir veider. Da l'autra vart vegneva biala e clara tocca naturalmein era nezegiada pigl art sacral e profan. Igl ei da supponer che la regiun sisum la Surselva era pli baul in dils impurtonts furniturs da cristallas a Milaun, nua che quellas vegnevan mulladas.

Buca mo la buorsa

La buorsa da minerals e cristallas ei buca la suelta activitat dall'uniun che dumbra 125 commembraas e commembraas, da quei la gronda part dalla Surselva. Ina part essenziala ei era il Museum Cristallina el plaunterren dalla halla Cons. Cheu ein da veser bellezia minerals e cristallas da collecziuns privatas, mo era dil possess dall'uniun sezza e dalla vischnanca. Sco la buorsa ei era il museum in'attracziun, surtut pil turissem. Mintga treis onns vegnan ils exponats scumiai ora. «Nus purschin mintg'onn era als commembraas ina viseta tier in cavacristallas ed igl atun in'excursiun», di Vreni Werth ch'ei l'emprema dunna al tgamun dall'uniun. Avon ella ei l'uniun vegnida presidiada da Sigisbert Desax, Josef Furger, Augustin Condrau, Josef Kreiliger e Meinrad Giger.

Nossa historia

Igl emprem auto da posta arriva d'Ursera a Mustér

Ils 23 da zercladur 1921 rapporta la Gasetta Romontscha d'in interessant eveniment, per da gliez temps in veramein tut special: «Ils 20 d.q. ei igl emprem auto da posta, gia cargaus cun passagiers, arrivaus las 9.38 a.m. d'Ursera sur l'Alpsu a Mustér en preschientscha da numerus aspectaturs, che han vuliu assister a quei «evenement cultur-historic». Cun igl auto da posta (de 16 plazzas en 4 retschas polsters à 4 plazs) ei aunc arrivau in secund auto per ina cuorsa d'emprova, la quala haveva stoviu vegnir refretga pervia d'ina pintga reparatura dil stradun a Garmischera.

Per la cuorsa d'emprova eran arrivai a Mustér sgr. dir. de posta Brütsch, cus. cuv. Plattner, inspectur fed. d'autos de posta Oftringer e 2 ingenierus della fabrica svizz. d'autos Saurer e Cie. ad Arbon, che ha furniu quels stupents e commodeiveis autos de montogna de posta. Els sedistinguan tras ina gronda storscha («Rang») tier las rodas davon, che laian semanar ne far ils carrauns pli tgunsch.

Allas 10.07 ein ils autos returnai viers Ursera, igl auto postal, cun sia forza de ca. 40 cavals, gia occupaus sil davos plaz. Possien tuttas cuorsas succeder schi ventireveil sco las empremas. Da bial'aura ei in tur per auto de 3 uras sur l'Alpsu in grond deletg. – Tenor la cuorsa d'emprova drovan solet 2 carrauns da vart grischuna ina pintga slargiazun, per semenar pli commodeivel.

«Evenement cultur-historic»

Als affons seigi cheutras dau la seriusa admoniziun, d'esser, sco entuorn crotschas e cavals, tonpli era entuorn igl automobil, absolut precauts e cunzun tralaschar la stoda, veglia disa, d'aunc dabot vuler traversar la via davon il carr vi, seigi cura che quel semetta ne sesanfla gia en moviment – ei va tochen inaga!

Sco raritad seigi cun tala caschun remarcau, che l'Alpsu hagi uonn, muort il lev unviern, giu via terreina tochen l'entschatta Dec. e gia dall'entschatta Zercladur naven.» (lungatg original)

Avis per Mustér.

La pervenda de Mustér venna, sur reserva d'approbaziun ep, ins pénde prau dil "Dulezi" dentr la lingua d'viafier e las resp. casas de Gonda.

Offertas en secret per **tut il toc**, ne era mo per singulas **parcelles**, sin de dar en entochen ils 27 de Mars agl

Ugau pervenda.

Avis per Mustér.

Luvrers d'usual che han buca lavor per la stad proxima, veglien sannunziar entochen ils 26 d. q. tier il **president communal**.

Apicultura. (Termess en) Ils 17, 18 e 19 d. q. ha plevon T. Berther, de Platta, sco già stan pubblicau, teniu a Mustér in cuors d'apiculture. Ils participants, ca. 20 en diember, han suondau cun viv intereste e gronda attenzion las claras e per scadin entelgeivings dilucidazioni dil sgr. instruter e las biaras damondas fatgas dala participant sco era las vivas discussiuns datan a nys la segironza, ch' el hagi capiu, nus e co pecciar en la cassa, e che zias grondas stentas e breigias vegnien ad haver bien success.

Buca mo teoria, na, quel che vala dapli, la practica ha il sgr. instruter mussau repetidamein cun visitar cun ils participants differents ualers de Mustér e contuorn. Prendend dapart pliras schaumannas muoss el a tuta clar e bein il vegnir, la veta e la lavour digl avil, e gest da quei han ils scolars profitau il pli bia, scheghe ch' ei ha era tuccau ad in u l'auter de prender in uegl en commi. Fetg cuntents ein lu tots turnai a casa cun biaras bunas ideas en fatgs d'apiculture, engraziond cordialmein al rev. sgr. plevon per sias grondas breigias e sia sacrificiata. Pia aunc ina gada in grond "Dieus paghi".

Cun tala caschun lein nus buca tralaschar de notificar, ch' ei hagi liug questa stad a Mustér ella baselgia claustral de s. Martin buca meins che treis messas nivialas de giuvens vischins de Mustér. Ils 24 de Februar celebrechaa rev. sgr. primiziant Gius. Ant. Schmid de Caverdiras, ils 30 de Fen. rev. sgr. primiziant Carli Fry de s. Gions ed ils 7 d' Uost rev. sgr. primiziant Gion Batt. Salm de Segnas sia emprema s. messa. Per Mustér ei quei treis dies de gronda honur e benediciun e nus havein negin dubi, ch' il pievel de cheu e contuorn vegni era nonn ad assister cun dueivila legria a quei solemn act de ses treis fegl, che han elegiu la pli sublima clamada.

Pompiers Mustér.

Venderdìs proxim, al 7^{1/2} della sera exercezi per il scharachai, e sonda aera, ils 7 de Matg, allas 7^{1/2} exercezi per la milisea. **Il commando.**

Il cumin della Cadi a Mustér ba da stupent' aura priu siu solit pompus decuors, gia savens descrets ed ei era quellaga status frequentaus da massa votants ed aspectaturs jasters e dumiaists. Denter ils hoaps pli notabels sesanflavan per l'empremaga era sgr. colonel e cus. d. cantuns Dr. Friedr. Brügger, stimaun president de nossa partida conservativa grischnuz, e buca meins che 3 dils 5 commembres della regenza, ils sgra. cus. guv. Dr. Willi, W. Plattner e Chr. Michel, che han assistiu cun vesivel interess e "senza batta cor" al decuors el curtin cumin sez, denter ils votants; cheu stevan els insaga buca sez el fiug! Sch' ei duess denton dar resuors en fatgs de cumin, havessen aschia quels signurs, sco perdetgs ocularas, pli lev de decider!

Arrivai ils trens, concurrenziai da numerus carri de cavagli e viandonts, ei ca. alias 10^{1/2}, cun il tierz tur dil stab, vegniu tratg sin cumin, nua che mistral Fryberg ha beneventau la gronda raspada de ca. 1400 umens, schau far appell il versau saltè Aug. Moon e sco solit destinau ils 7 presidents comm. sco dumbravuscha in casa cumin videifer.

Anflau

avon entgin temps a Mustér ina huis. Il proprietari sa retscheiver tala tier

Gius. Venzin, Mustér-Gonda.

De schar vir in dretg-wacca de "Russeln".

J. Columberg, Perdomat.

Venal 10-12 lit. latg a di

tochen cargar ad alp. Dapli vegn tschercau de prender si in dretg de piertg a "Magriel".

Casa 268, Funs.

Fiera de biestga a Mustér

Glendisdis, ils 9 de Matg

sut observaziun dellas perscrizioni de lescha.

La suprastonza.

— Co stat ei cun la sanadat de nies pievel? (Corr.) Avon nus stat il rapport della "Cassa de malauns Cadi". Et porscha pliras interessantas caussas, sur las qualas nus lein buca plidar. La cassa de malauns ei ina instituzion sociala, e sch' ella vegn da tuti interessants considerada sco tala era en l'ovra, eis ella in benefici. Igl egoismus disfa tattas instituzions, grondas e pintgas.

Fetg interessanta para a nus la davosa pagina dil rapport, cun la tabella dils malauns, ne pli exact, dils cass de malsogni. Igl onn 1920 san ins considerar sco in onn normal. Epidemias ein da nies saver passadas si en neginas vischnauncas. Cun egid de questa tabella san ins pia approximativamein rispondere sin la damonda: Co stat ei cun la sanadat de nies pievel?

Per far ina paregliazion havein nus quintau las zefiras della tabella en procents. Mintgamai sin 100 personas segiradas, ein egl onn 1920 vegni annunziai sequents diembers de cass de malsogni:

umena femans aflois total (intrallauter)

Tujetsch	43	48	27	39
Medel	45	51	39	46
Mustér	81	106	55	78
Sumvitg	104	120	69	97
Trun	90	145	59	97
Schlans	92	105	45	81
Breil	100	140	64	100

Ils pli paucs cass de malsogna han ils Tuetschins e Medelins. Admiraziun meretan las femans de quellas duas vischnauncas, che paron tenor la tabella ded esser pli frestgas, ch' ils umens de tut las otras, scheghe che

Calender d'occurrenzas

Dumengia, ils 31 d'october 2021

Concert commemorativ per Duri Salm e Flurin Camathias allas 16.30 ella Sala Peter Kaiser. Organisaziun la culturella.

Uniuns ed organisaziuns che giavischan da publicar lur occurrenzas en quest calender san annunziar quellas per mail detgdenternus@disentis.ch.

Naschientschas e mortoris mars – matg 2021

NASCHIENTSCHAS

Leina Huonder, 13 da mars, Ursin ed Ursina Huonder.
Nevio Tuor, 29 da mars, Damian ed Ursina Tuor.
Nahel Bisquolm, 1. d'avrel,
Simon ed Adela Bisquolm.
Linus Schmidt, 11 d'avrel, Paul ed Anita Schmidt.
Onna-Paulina Tomaschett, 20 d'avrel,
Marco ed Eva-Katharina Tomaschett.
Loui Schmed, 1. da matg, Tomas e Daniela Schmed.
Luana Calia, 22 da matg 2021, Ivana e Fabio Calia,
Amira Bucheli, 26 da matg,
Guido e Silvia Bucheli-Caduff.

MORTORIS

Louise Kreiliger-Meyer, 26 da mars.
Rita Berther-Durschei, 31 da mars.
Adelina Josephina Schuoler, 19 d'avrel.
Maria Stagnoli-Simonet, 10 da matg.
Luis Daniel De Jesus Pimenta, 3 da matg.

Giubilars schaner – zercladur 2021

100 ONNS

Mengia Steger-Columberg, 5 da zercladur.

95 ONNS

Josefina Desax-Derungs, 10 da schaner.
Felicie Affolter, 22 da fevrer.
Maria Arpagaus-Lutz, 22 da mars.
Maria Pia Gugler-Jacomet, 31 da matg.

90 ONNS

Hansrudolf Gräser-Masshardt, 9 da schaner.
Antonia Riedi-Columberg, 2 da fevrer.
Rosmarie Gräser-Masshardt, 17 d'avrel.

Cordiala gratulaziun. Muort il coronavirus han buca tuttas giubilaras e tuts giubilars saviu vegrn visitai.

Ils 22 da mars 2021 ha **Maria Arpagaus-Lutz** festivau igl anniversari da 95 onns. Cordiala gratulaziun.

Ils 31 da matg 2021 ha **Maria Pia Gugler-Jacomet** festivau igl anniversari da 95 onns. Cordiala gratulaziun.

Ils 5 da zercladur 2021 ha **Mengia Steger-Columberg** saviu festivar igl anniversari da 100 onns. Nus giavischein alla giubilara vinavon mo il meglier e cunzun buna sanadad. Ils auguris dalla vischernaunca han il canzlist communal Andri Hendry ed il president communal René Epp purtau.

Administraziun communală

Via Cons 2
Caum postal 57
7180 Disentis/Mustér

T 081 920 36 36
admin@disentis.ch
www.disentis.ch